

ВІДГУК

**офіційного опонента д.е.н., професора Мазур Ірини Іванівни
на дисертаційну роботу Івашука Юрія Петровича
на тему: «Політико-економічний аналіз корупційної поведінки
в сучасних господарських системах»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки**

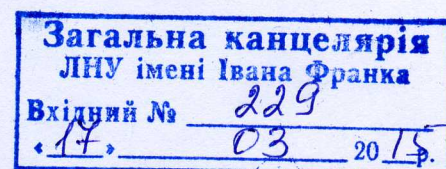
**Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Корупційна поведінка в Україні спричиняє руйнівний вплив на усі сфери життя суспільства, стає серйозним бар'єром на шляху реформ в економіці, перешкоджає надходженню інвестицій, гальмує розвиток ринкового інституційного середовища. На сьогодні в Україні найактуальнішою стає проблема створення ефективної антикорупційної політики держави.

Задля цього необхідно визначити закономірності розвитку корупційних процесів, їх тенденції, недоліки чинного антикорупційного законодавства, основні проблеми, які виникають у його застосуванні, інші причини неефективної антикорупційної діяльності. Встановивши першопричини, особливості форм прояву в залежності від структурних та інституційних характеристик господарських систем, можна напрацювати дієві механізми антикорупційної політики.

З огляду на це дослідження Івашука Ю.П. на тему «Політико-економічний аналіз корупційної поведінки в сучасних господарських системах» є надзвичайно актуальним та практично значущим.

Дисертація Івашука Ю.П. виконана згідно з планами наукових досліджень Тернопільського національного економічного університету в межах держбюджетної теми «Сучасна парадигма функціонування держави добробуту в

середовищі глобальних викликів», №ДР 0114U000567 (підрозділ «Зв'язок масштабів прояву корупції із рівнем соціально-економічного добробуту», де автором перевірено гіпотезу про негативний вплив корупції на економічний розвиток країн, зокрема, рівень ВВП, динаміку експорту-імпорту, посилення економічної та соціальної нерівності, гарантування прав власності тощо), а також науково-дослідних робіт: «Економічне зростання в Україні в контексті реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку», №ДР 0107U012234 (підрозділ «Корупційна поведінка та її вплив на національну конкурентоспроможність», де автором зроблено аналіз впливу корупційної складової на конкурентоспроможність економік в розрізі розвинутих країн та країн, що розвиваються, запропоновані вектори мінімізації негативного впливу корупції на рівень конкурентоспроможності); «Фундаментальні засади реалізації сучасної моделі економічного зростання», №ДР 0112U008452 (підрозділ «Оцінка впливу корупції на соціально-економічні та політико-інституційні показники економічних систем: інституційний та мікроекономічний аналіз», де автором виявлено тісноту взаємозв'язку між окремими показниками розвитку господарських систем та рівнем корупції. Встановлено, що найбільший зв'язок корупція має з індикаторами, що характеризують захист прав власності, інноваційний розвиток та інвестиційний клімат).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Аналіз змісту дисертаційної роботи, публікацій та автореферату Івашука Ю.П. дозволяє стверджувати, що основні теоретичні положення, висновки та пропозиції, сформульовані автором, достатньо обґрунтовані як з теоретичних, так і з методичних позицій.

Науково-теоретичною основою дисертації послужили праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Висновки та рекомендації, представлені в роботі, базуються на узагальненні існуючих теоретичних положень та аналізі

наукових праць авторів, які досліджують теоретичні основи тіньової економіки в межах якої розглядається корупційна складова.

Дисертант проявив себе як добре обізнаний і ерудований фахівець, здатний чітко ставити завдання, узагальнювати та робити аргументовані висновки й пропозиції. При цьому він критично осмислив теоретичні напрацювання світової й вітчизняної економічної думки з досліджуваної проблеми.

В процесі дослідження автор використовує як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, використання яких зумовлене поставленою метою і завданням дослідження.

У процесі наукового дослідження застосовано системний метод наукового пізнання, згідно з яким усі явища і процеси аналізуються у взаємозв'язку, взаємозалежності та розвитку. У роботі використано такі методи: аналізу і синтезу – для характеристики методологічних аспектів дослідження корупційної поведінки в сучасних господарських системах; системно-функціональний – для розкриття сутнісних ознак та складників феномена корупції; логічного узагальнення та екстраполяції – для виявлення особливостей генезису корупції в господарських системах; наукової абстракції – для обґрунтування необхідності мінімізації рівня корупції в контексті розвитку демократії; економіко-статистичний та графічний – для виконання аналітичних розрахунків та виявлення векторів впливу корупції на індикатори розвитку господарських систем; компаративного аналізу – для зіставлення ступеня поширення корупційних практик у розвинених країнах та країнах, що розвиваються.

Достовірність та обґрунтованість зроблених дисертантом наукових висновків і практичних рекомендацій базуються на глибокому вивченні особливостей формування корупційної поведінки та державного регулювання протидії корупції в усіх сферах господарської діяльності.

Інформаційну базу дисертаційної роботи, що становить 311 найменувань, склали вітчизняні суспільно-економічні джерела, в яких порушувались питання

корупції. Автором використані фундаментальні дослідження з економічної теорії та економічної історії, наукові праці, присвячені дослідженню проблем корупції та антикорупційній політиці держави. Таким чином, положення, викладені в дисертації, базуються на вивченні та узагальненні економічних джерел та фундаментальних теоретичних досліджень.

У дисертації справедливо відзначено, що корупція як універсальне явище пронизує усі сфери життєдіяльності суспільства, проте, міжнародні зіставлення засвідчують різний ступінь корумпованості господарських систем. Варта уваги думка, що корупційний ризик який притаманний дискреційній владі, виявляє себе більшою мірою в неусталених господарських системах (С. 13) де законодавча, регулятивна та інституційна бази призначені для обмеження дискреційних аспектів є слабшими, ніж у розвинутих країнах. Це дозволило автору виявити, що в таких системах спостерігається особлива специфіка взаємодії інституційних правил з діями економічних суб'єктів.

У дисертаційній роботі автором проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження корупційної поведінки економічних суб'єктів що дало можливість запропонувати концептуальні теоретико-методологічні підходи інтерпретації феномена корупції в площині інституціоналізму (С. 16-17).

Автором здійснено політико-економічний аналіз наслідків корупції у сучасних господарських системах. На цій основі здійснено оцінку впливу корупції та рейдерства на ступінь захисту прав власності в сучасних господарських системах (п. 2.1); виявлено вплив корупції на ефективність сектору державних закупівель (п. 2.2).

У дисертаційній роботі автором запропоновані шляхи мінімізації корупційних практик у господарській системі України з розкриттям міжнародного досвіду антикорупційної політики (С. 112-120); автором запропоновано підвищити роль соціального капіталу як передумови зниження

корупції в Україні (С. 129-139).

Висновки дисертації розкривають основні моменти змісту та повною мірою відповідають поставленим завданням. За своїм науково-теоретичним рівнем, змістом та оформленням дисертаційна робота Івашука Ю.П. повною мірою розкриває теоретичний та практичний зміст досліджуваної проблеми.

Наукова новизна положень і результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

Аналізована дисертаційна робота містить наукову новизну, основні положення якої представляють систему логічно пов'язаних і достатньо обґрунтованих тверджень. Найважливіші, на нашу думку, результати дослідження, одержані автором, полягають у наступному.

1. Автором запропоновано концепцію сутності та причин зародження корупційної поведінки крізь призму інституційного підходу, розглядаючи корупцію в неусталених господарських системах як неформальну норму у процесах суспільного обміну

2. У дисертаційній роботі подано авторське визначення терміну «корупція» (С. 30) як вид рентоорієнтованої поведінки, що суперечить декларативним морально-ціннісним настановам суспільств, в основу якої закладена стратегія взаємодії економічних суб'єктів спрямована на максимізацію корисності та мінімізацію трансакційних витрат.

3. Дисертантом здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних підходів до дослідження корупції (С. 16-17), серед яких виокремлено такі: а) економіка злочинності, б) класичний лібералізм; в) теорія суспільного вибору; г) теорія політичної ренти; д) теорія трансакційних витрат; е) контрактний підхід; є) модель «власник – управитель»; ж) теорія опортуністичної поведінки, з) концепція інституційної пастки; і) концепція локаційного фільтра; ї) теорія залежності від попереднього розвитку; й) теорія прав власності. На цій основі розроблено обґрунтовані пропозиції щодо концептуальних підходів до інтерпретації феномена корупції в площині інституційного підходу.

4. Заслужує на увагу використання методу кореляційного та регресійного аналізу встановлено тісний кореляційний зв'язок між рівнем корупції та ступенем захисту прав власності (С. 61). Це дозволило автору обґрунтувати, що завдяки якісним інститутам діє система прав власності, а права власності у свою чергу гарантують громадянам частку у цій системі, створюючи зв'язок між представницькою демократією і економічним розвитком.

5. Практичний інтерес становить оцінка впливу корупції на соціально-економічні та політико-інституційні показники розвитку сучасних господарських систем. Автором аргументовано необхідність виявлення взаємопов'язаних з рівнем корупції індикаторів, що в перспективі дасть змогу використовувати їх як індикатори цілі антикорупційної політики країни, покращення значення яких свідчатиме про просування у створенні сприятливих умов щодо мінімізації корупційних практик. На цій основі встановлено, що найбільший зв'язок корупція має з індикаторами, що характеризують захист прав власності, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, ВВП, розвиток економіки, управління, підприємництва, інвестиційний клімат, безпеку, бізнес-етику та недієздатність держав (С. 99).

6. Дисертант виокремив роль соціального капіталу (довіру) в системі чинників зниження рівня корупції. На цій основі показано, що можливості для ефективної співпраці і кооперації економічних суб'єктів в контексті підтримки соціальних інтересів суттєво розширюються за умов наявності високого рівня довіри (С. 142-143; С. 154-156).

7. Позитивним є обґрунтування, що шляхи мінімізації корупції передбачають необхідність удосконалення системи протидії легалізації незаконно набутих коштів та майна, зокрема, запропоновано такі інструменти: 1) оприлюднення даних про доходи і видатки публічних осіб (С. 109); 2) оприлюднення даних про угоди, які стосуються державних закупівель (С. 110); 3) неухильне дотримання міжнародних стандартів з протидії легалізації

(відмивання) злочинних доходів (С. 110). З метою дотримання міжнародних стандартів автор рекомендує використовувати спеціальну інформаційну мережу ІМоLІN, мета якої – протидія відмиванню злочинно набутих коштів.

8. Цікавим є здійснений автором огляд перших кроків щодо створення Національного Антикорупційного бюро України (НАБ), показано, що в основі його функціонування закладено слідчу модель (С. 137). Доведено, що НАБ має стати ваговою слідчою інстанцією антикорупційної політики в Україні.

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у вирішення обраного ним науково-теоретичного завдання, можна зазначити, що новизна наукового дослідження полягає у системному розкритті сучасних теоретико-методологічних позицій малодослідженої проблеми особливостей формування корупційної поведінки як наслідуваної практики природно-раціонального очікування економічних суб'єктів за умов їх активності в конкретному соціально-економічному та культурно-інституційному середовищі.

Повнота викладу основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційної роботи опубліковані у 22 наукові праці, у тому числі у трьох колективних монографіях (особистий внесок – 0,84 друк. арк.), 7 статей у наукових фахових виданнях (у т. ч. 4 одноосібних загальним обсягом 3,05 друк. арк.), 7 публікацій за матеріалами всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій (у т. ч. 6 одноосібних загальним обсягом 0,8 друк. арк.), 4 публікації у зарубіжних та інших виданнях, що індексуються наукометричними базами даних (загальним обсягом 0,95 друк. арк.), 3 параграфи у навчально-методичному посібнику обсягом 0,68 друк. арк., які відтворюють основний зміст дисертаційної роботи і відповідають встановленим вимогам МОН України.

Основні теоретичні положення і практичні результати дисертації доповідались на 14 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях,

за матеріалами яких опубліковано тези 7 доповідей, з них 4 публікації у іноземних наукових виданнях.

Значимість результатів дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх використання

Запропоновані у дисертації наукові підходи щодо визначення корупції та політико-економічного аналізу корупційної поведінки з інституційного підходу в сучасних господарських системах можуть бути використані для вирішення загальноекономічних та галузевих завдань економічного розвитку визначають теоретичну значимість отриманих результатів дослідження.

Викладені в роботі положення та висновки дисертанта можуть бути використані в науково-дослідній роботі при дослідженні широкого кола проблем з підвищення ефективності антикорупційної політики в Україні, при розробці практичних рекомендацій для органів державної влади та управління стосовно використання в сучасних умовах вітчизняного історичного досвіду науково-теоретичного забезпечення процесів захисту прав власності, а також у навчальному процесі з економічної теорії та історії економічної думки України при висвітленні теоретико-методологічних засад і практичної реалізації шляхів та способів мінімізації рівня корупції у сучасних господарських системах (на прикладі України).

Теоретична і практична цінність отриманих результатів дослідження Івашука Ю.П. засвідчується офіційними довідками про їх впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи актуальність дисертаційної роботи, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність основних положень, високий теоретичний рівень та практичну значущість результатів, слід зазначити, що вона містить висновки і твердження, які є дискусійними і неточними:

1. Автор, приділяючи багато уваги сутнісній характеристиці та формам прояву корупції як економічного явища у першому розділі дисертації (п. 1.1.,

С.17) не запропонував своє трактування категорії «корупційна поведінка», хоча вона винесена у назву роботи, що й посилює би обрану тему як політекономічну.

2. У дисертаційній роботі використовуються такі поняття як політична та бюрократична корупція (С. 43), економічна тощо, проте в роботі відсутня систематизація корупції за видами.

3. Хоча автор неодноразово підкреслює взаємозв'язок корупції, корупційної поведінки з тіньовою економікою, але чіткої структуризації, систематизації такого в роботі не наведено.

4. Не розкрито історичні аспекти прояву корупційних явищ в Україні.

5. До дискусійного можна віднести, що хабар - це тип корупції. На мою думку хабар є інструментом корупційної поведінки, що може виявлятися як у речовому вигляді (гроші, подарунки), так і в наданні послуг.

Разом з тим, висловлені зауваження не носять принципового характеру і не знижують наукового значення проведеного дослідження та не змінюють загальної позитивної оцінки дисертації Івашука Ю.П.

Загальний висновок

Вивчення та всебічний аналіз дисертаційної роботи Івашука Ю.П. на тему: «Політико-економічний аналіз корупційної поведінки в сучасних господарських системах» дозволяє зробити висновок, що за актуальністю, науково-теоретичним рівнем та практичною значимістю вона є самостійним, завершеним дослідженням важливої економічної проблеми, містить нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності висвітлюють низку малодосліджених питань з феномену корупційної поведінки та відзначаються науковою новизною. Визначені здобувачем завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані та розв'язані на високому теоретико-методологічному рівні, а мету роботи досягнуто. Основні положення дисертації належним чином висвітлені в опублікованих наукових працях та авторефераті.

За змістом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Івашук Юрій Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри підприємництва,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор економічних наук, професор**

І.І. Мазур

ПІДПИС ЗАС.
ВЧЕНИЙ СЕК.
КАРАУЛЬНА
18.03

(Handwritten signature)